

رابطه میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی با نظم اجتماعی در میان شهروندان اردبیل

نوشته

علی جعفری *

بابک پوریناهی **

چکیده

هدف از پژوهش حاضر، بررسی رابطه میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی با نظم اجتماعی در میان شهروندان اردبیل است. برای دستیابی به این هدف از روش پیمایشی و ابزار پرسشنامه استفاده شد. جامعه آماری، تمامی شهروندان بالای ۱۸ سال شهر اردبیل است. حجم نمونه، با استفاده از فرمول کوکران تعداد ۳۸۴ نفر، به صورت خوشه‌ای چندمرحله‌ای انتخاب شدند. برای جمع‌آوری داده‌ها از پرسشنامه محقق‌ساخته، که اعتبار آن مورد تأیید متخصصان و استادان دانشگاه بود، با سطح پایایی (آلفای کرونباخ) ۰/۸۲ استفاده شده است. همچنین برای تجزیه و تحلیل داده‌ها، با توجه به سطح سنجش متغیرها از ضریب همبستگی اسپیرمن و رگرسیون استفاده شد. این پژوهش تحقیق شامل ۵ فرضیه است، که در قالب پرسشنامه محقق‌ساخته ۳۶ سوالی انجام شد. یافته‌های تحقیق نشان داد که بین میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی با نظم اجتماعی در میان شهروندان اردبیلی همبستگی معنادار وجود دارد. همچنین بین میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی با ابعاد نظم اجتماعی (جامعه‌پذیری، قانونمندی، تعهد به هنجارهای شهری و امنیت اجتماعی) در میان شهروندان اردبیل همبستگی معناداری وجود دارد. نتایج این بیشترین همبستگی را بین میزان استفاده از شبکه اجتماعی و قانونمندی شهروندان، کمترین همبستگی را بین میزان استفاده از شبکه اجتماعی و امنیت اجتماعی نشان داد.

کلیدواژه: شبکه‌های اجتماعی، نظم اجتماعی، جامعه‌پذیری، تعهد، امنیت اجتماعی.

* استادیار گروه علوم ارتباطات دانشگاه آزاد اسلامی واحد اردبیل Jafari.communication@gmail.com

** دانشجوی دکتری علوم ارتباطات دانشگاه آزاد اسلامی واحد اردبیل Jafariyvan@gmail.com

جهانی که در آن زندگی می‌کنیم، پیوسته در حال تغییر است. آنچه هر روز از اکتشافات و فناوری‌های جدید می‌شنویم، ناگزیر بر زندگی ما تأثیر می‌گذارند. اما در دهه‌های اخیر هیچ فناوری به اندازه فناوری ارتباطات و اطلاعات، گسترش و توسعه نداشته است (ربیعی و همکاران، ۱۳۹۲). استفاده از فناوری‌های جدید ارتباطی و اطلاعاتی، در عرصه تجارت و زندگی شخصی افراد، یک محیط جدید و روش‌های نوینی را برای ارتباط با مخاطبان ایجاد کرده است. جهان تجارت دیگر نمی‌تواند این ابزار اطلاعاتی و ارتباطی جدید را نادیده بگیرد. (علی‌خانی، ۱۳۸۳)

رسانه‌ها واسطه فعال و ایجادکننده تفاهم و تراحم میان شهروندان، هم در واحدهای ملی و هم در واحدهای فراملی، هستند. رسانه‌ها با ذهنیت‌سازی و نمادپردازی به پدیده‌ها، حوادث و کردارها، محتوا و درون‌داشت خاص خود را تولید کرده و انتقال می‌دهند. همان‌طور که نویسنده‌ای می‌نویسد، امروزه ما در متن و بطن یک فرایند رسانه‌ای شدن رو به رشد زندگی می‌کنیم (گیبیز و بوریمر، ۱۳۸۱: ۶۰). همان‌طور که تاجیک می‌نویسد، فرایند رسانه‌ای شدن، انسان زمانه ما را در آستانه ورود به عصر و جهانی از نوع دیگر قرار داده است. (تاجیک، ۱۳۸۸: ۱۵۱)

می‌توان گفت سلطه رسانه‌ای، بر ابعاد و ساحت‌های مختلف زندگی فردی و اجتماعی، به مثابه یک فناوری از جنس زیست قدرت، ابدان و اذهان انسان‌ها را مسخر و متأثر کرده است. این خاصیت پیامدهایی در پی دارد: می‌تواند سبب ارتباط نظام‌های بسیار متفاوت و حتی نامتجانس شود. به نظر برخی از متخصصان این شبکه اجتماعی مجازی تجلی زندگی دوم (second life) هستند. این وضعیت را تحت عناوین زندگی آنلاین، زندگی مجازی و زندگی الکترونیکی نیز می‌شناسند. شبکه‌های اجتماعی مجازی می‌توانند ذائقه مردم، سبک مردم، تمایلات سازمانی و پارادایم‌های سازمانی را با تحولات ویژه‌ای مواجه کنند. بنابراین، جامعه جهانی در آستانه ورود به دورانی است که ایده مسلط در آن، ایده ارتباط و اتصال است؛ ویژگی بارز آن، چندپارگی و همگرایی است. (پوررضا، ۱۳۹۳: ۶۷)

شبکه‌های اجتماعی (Social Networks)، جنبه‌های ساختاری و تعاملی یک نظام حمایتی تعریف می‌شوند، که مبنای آن تعداد افراد، نوع، فراوانی، دوام، پایداری و شدت روابط متقابل بین افراد است. شبکه‌های اجتماعی، گروه‌هایی مرتبط و پیوسته‌هایی از افراد هستند و از روش‌های خاصی پیروی می‌کنند که در سطح خرد، شامل اعضای خانواده یا گروه‌های دوستی می‌شوند. افراد می‌توانند هم‌زمان، عضو چندین گروه از این گروه‌های کوچک باشند، هر یک از این گروه‌ها دارای شبکه‌ای از روابط اجتماعی متقابل و نقاط مشترکی با یکدیگر هستند. عضویت در هر یک از این شبکه‌های اجتماعی برای افراد، حمایت‌های اجتماعی خاصی را در موقعیت‌های مختلف به دنبال دارد. (هندرسون و همکاران، ۲۰۰۰)

نظم اجتماعی (Social order) را می‌توان از مهم‌ترین مسائل و موضوع‌های مورد بحث در جامعه

و به تبع آن، از کانونی‌ترین مباحث جامعه‌شناسی دانست، به طوری که می‌توان تمامی دیدگاه‌ها و نظریه‌های جامعه‌شناسی را به دو مکتب نظم و تضاد تقسیم کرد.

نظم اجتماعی به معنای اطاعت تمامی اعضای یک جامعه از هنجارها، ارزش‌ها و قوانینی است که اساس قوام جامعه را تشکیل می‌دهند. به این قرار اصطلاح نظم اجتماعی را می‌توان برای مشخص کردن مجموع نهادهای اجتماعی از این نظر، که در جهت عملکرد مطلوب حیات اجتماعی و مناسبات اجتماعی به خوبی تنظیم شده‌اند، به کار برد. علاوه بر این، مفهوم نظم اجتماعی می‌تواند به طور مستقیم هماهنگی، تعادل و انسجام روابط اجتماعی را برساند، که مجموع افراد جامعه را از طریق فعل و انفعال ساز و کارهای اقتصادی و سیاسی به سوی زندگی مشترک جلب کنند و خواست گذران حیات در جمع را پدید آورند؛ لیکن بیشترین نظم اجتماعی، به نظم رایجی اطلاق می‌شود که اطاعت همگان را از یک نظم ارزشی جا افتاده و رایج، به منظور مرجع داشتن طبقات و قشرهای ممتاز، اولویت می‌بخشد. اساس این نظم، بر این اندیشه استوار است که ثروت اساسی یک جامعه را صلح و آرامش تشکیل می‌دهد. نتیجه‌ای که از آن گرفته می‌شود، این است که تمامی اعضا، باید خواه ناخواه، در برابر نظام سیاسی - اجتماعی یا شکلی از سازمان اجتماعی سرتمکین فرود آورند، که این خود باعث تداوم نابرابری‌ها، بی‌عدالتی‌ها و علل و عوامل بروز تنازع اجتماعی می‌شود (بیرو، ۱۳۶۷: ۳۶۸). مسئله نظم اجتماعی از این واقعیت ناشی می‌شود که اصولاً هر جامعه‌ای، برای بقا، دوام و پیشرفت خود نیازمند حداقلی از نظم اجتماعی است و بدون آن دچار اختلال می‌شود و تا مرز فروپاشی پیش می‌رود.

این عقیده وجود دارد که چون جوامع پیشرفته به توسعه اقتصادی دست یافته‌اند و افراد در این جوامع از مرز نیازهای اولیه زندگی عبور کرده‌اند و به دنبال ارتقاء سطح کیفی زندگی خود و تعالی بخشیدن به آن هستند، نوعی اعتماد جمعی در آنها شکل گرفته که باعث ایجاد پیوندی گسترده و عمیق در بین آحاد جامعه می‌شود و آنها را در دستیابی به اهداف جمعی یاری می‌رساند، در حالی که در جوامع کمتر توسعه یافته، دلایل مختلفی برای بی‌اعتمادی به دیگران وجود دارد و همین موضوع، باعث تضعیف احساسات رابطه با دیگران می‌شود و نوعی فردگرایی خودخواهانه را ایجاد می‌کند که در نهایت، بر شکل‌گیری و تداوم نظم اجتماعی اثری نامطلوب بر جای می‌گذارد. عوامل مهمی می‌توانند بر شکل‌گیری یا اختلال در نظم اجتماعی مؤثر واقع شوند، این عوامل در سه سطح کلان، میانی و خرد قابل مطالعه هستند، شبکه‌های اجتماعی از یک سو، از طریق تأثیر گذاشتن بر افکار عمومی جامعه و ارتقاء سطح آگاهی‌های عمومی و از سوی دیگر، از طریق الگوسازی می‌توانند بر چگونگی رفتار شهروندان تأثیر بگذارند، اما میزان این تأثیرگذاری خود تحت تأثیر عوامل متعدد دیگری است، به طوری که شکل‌گیری نظم اجتماعی در جوامعی که همانندی بین اعضای آن وجود دارد، آسان‌تر است، زیرا در این جوامع، افراد درک به نسبت مشابه و فهم مشترکی از شرایط موجود دارند، در حالی که به هر میزان که تنوع و تکثر عقاید، باورها و ارزش‌ها در جامعه بیشتر باشد،

دستیابی به نظم اجتماعی دشوارتر و تا حدی پیچیده‌تر خواهد بود. (لیبی، ۱۳۹۱: ۱۴۲)

با توجه به مطالب ذکر شده، تحقیق حاضر به دنبال پاسخگویی به این سوال است که آیا بین میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی با نظم اجتماعی در میان شهروندان اردبیل رابطه معناداری وجود دارد؟

شبکه‌های اجتماعی نقش پررنگی در دنیای امروز دارند و نمی‌توان آنها را نادیده گرفت. این سایت‌ها بر ابعاد مختلف زندگی فردی و اجتماعی افراد و در سطح کشورها و حتی بین‌الملل تأثیر می‌گذارند، به همین دلیل در حال گسترش هستند و در آینده نقش به مراتب بیشتر و مهم‌تری را در زندگی بازی خواهند کرد (اسلامی، ۱۳۹۱). بنابراین نتایج پژوهش حاضر می‌تواند با بررسی نقش استفاده از شبکه‌های اجتماعی با نظم اجتماعی راهگشای مشاوران و کارشناسان در راستای برنامه‌ریزی بهتر برای نظم شهری باشد. همچنین نتایج این پژوهش می‌تواند زمینه‌ساز پژوهش‌های جدید در حوزه نظم اجتماعی جوامع مختلف باشد. با توجه به مطالب فوق، این تحقیق به دنبال رسیدن به اهداف زیر است:

- بررسی رابطه میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی با نظم اجتماعی در میان شهروندان اردبیل.
  - بررسی رابطه بین میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی با جامعه‌پذیری در میان شهروندان اردبیل.
  - بررسی رابطه بین میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی با قانونمندی در میان شهروندان اردبیل.
  - بررسی رابطه بین میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی با تعهد به هنجارهای شهری در میان شهروندان اردبیل.
  - بررسی رابطه بین میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی با امنیت اجتماعی در میان شهروندان اردبیل.
- با توجه به اهداف فوق و مبانی نظری فرضیه‌هایی به شرح زیر تدوین شد:
- بین میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی با نظم اجتماعی در میان شهروندان اردبیل رابطه معناداری وجود دارد.
  - بین میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی با جامعه‌پذیری در میان شهروندان اردبیل رابطه معناداری وجود دارد.
  - بین میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی با قانونمندی در میان شهروندان اردبیل رابطه معناداری وجود دارد.
  - بین میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی با تعهد به هنجارهای شهری در میان شهروندان اردبیل رابطه معناداری وجود دارد.
  - بین میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی با امنیت اجتماعی در میان شهروندان اردبیل رابطه معناداری وجود دارد.
- عباسی و همکاران (۱۳۹۴) تحقیقی با عنوان "تأثیر شبکه‌های اجتماعی مجازی بر نظم اجتماعی"

با روش توصیفی - پیمایشی انجام دادند. جامعه آماری این طرح شامل کلیه کاربران اینترنتی شهرستان ایلام در سال ۱۳۹۳ بود. از بین ۲۰ کافی نت فعال شهر ایلام، تعداد ۲۰۰ نفر به روش نمونه گیری خوشه‌ای، که در دو گروه افراد عضو در شبکه‌های اجتماعی و افرادی که در شبکه‌های اجتماعی عضو نیستند انتخاب شدند. نتایج پژوهش نشان داد در گروهی که عضو فعال شبکه‌های اجتماعی هستند، نظم اجتماعی در سطح پایین تری وجود دارد، بنابراین می توان گفت که شبکه‌های اجتماعی عامل مؤثری در نظم و امنیت اجتماعی هستند.

جعفری و پرستار (۱۳۹۵)، تحقیقی با عنوان "رابطه استفاده از شبکه‌های اجتماعی (اینستاگرام، تلگرام و لاین) با احساس امنیت اجتماعی در بین دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد اردبیل" انجام داده‌اند. یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که بین استفاده از شبکه‌های اجتماعی و احساس امنیت اجتماعی، امنیت جانی و امنیت مالی دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد اردبیل رابطه معناداری وجود دارد.

لیبی (۱۳۹۱) تحقیقی با عنوان "رسانه‌های جمعی و نظم اجتماعی (مطالعه تطبیقی شهرهای تهران، لندن و بمبئی)" با روش مطالعه تطبیقی بیرونی انجام داده است. جامعه آماری پژوهش شامل ۷۵۰ نفر است که به طور مساوی و از طریق نمونه‌گیری تصادفی در هر یک از این سه شهر انتخاب شده‌اند. نتایج نشان داد که نظم اجتماعی با شش متغیر میزان احساس بی‌عدالتی، میزان احساس ناامنی، میزان مشارکت اجتماعی، میزان خانواده‌گرایی، شدت باورهای دینی و شدت باورهای اخلاقی رابطه معناداری دارد.

بیات (۱۳۸۳) به این نکته اشاره می‌کند که پابندی به اخلاق، تا حد زیادی وابسته به عام‌گرایی، تعهد عام، اعتماد عام و کنش عقلانی است. افراد هرچه بیشتر بر اساس معیارهای فراگیر، عام و غیرشخصی عمل کنند و ضوابط را بر روابط ترجیح دهند، پابندی بیشتری به ارزش‌های اخلاقی خواهند داشت، هرچه احساس تعهد و مسئولیت فرد از دایره دوستان و خویشان فراتر رود، اخلاقی‌تر عمل خواهد کرد. در این پژوهش باورهای اخلاقی و مشارکت اجتماعی از اصلی‌ترین عوامل مؤثر بر نظم اجتماعی قلمداد می‌شوند. به این ترتیب، در صورتی که رسانه‌های جمعی بتوانند انگیزه لازم را برای مشارکت اجتماعی فراهم کنند، نقش مهمی در شکل‌گیری نظم اجتماعی در جامعه خواهند داشت.

عبداللهی و مروت (۱۳۸۴) در پژوهش خود بر این باورند که رسانه‌های جمعی از طریق ایجاد همبستگی بین آحاد جامعه بر شکل‌گیری نظم اجتماعی مؤثر واقع می‌شوند.

ربانی (۱۳۸۸)، در پژوهش خود، به این نکته اشاره می‌کند که خاص‌گرایی یکی از عوامل کلیدی تضادهای اجتماعی است، این ویژگی به جای کارکرد مثبت و وحدت‌بخش، دارای کارکرد منفی و تعارض آفرین در فرایند توسعه پایدار و متوازن است. رسانه‌های جمعی می‌توانند با ارتقاء سطح تعامل برون‌گروهی شهروندان، زمینه تقویت پذیرش ملاک‌های عام را فراهم آورند.

نتایج پژوهش شه (Shah, 1998) نشان می‌دهد، رابطه رسانه‌های جمعی با اعتماد اجتماعی یک رابطه چندوجهی است، به این معنی که نتایج بر اساس نوع رسانه، نوع برنامه و نیز ویژگی‌های فردی و نگرشی مخاطبان، متفاوت است. در برخی موارد، استفاده از رسانه‌های جمعی، مانند تماشای برنامه‌های خبری، علمی و یا سریال‌های تلویزیونی و روزنامه خواندن، با اعتماد اجتماعی رابطه دارد، اما در موارد دیگر مانند برنامه‌های مستند و ترسناک، وجود این رابطه تأیید نشده است. بجرجرد (Bjerregaard, 2010) در تحقیقی با عنوان "بررسی اثرات فیسبوک، در برنامه‌نویسی ظرفیت احساسات، و حفاظت از هویت" به این نتیجه رسیده‌اند که استفاده از فیسبوک، بر حفاظت از هویت دانشجویان تأثیر منفی و معناداری داشته است.

جمع‌بندی نتایج پژوهش‌های انجام‌شده نشان می‌دهد، رسانه‌های جمعی از طریق شش عامل بر نظم اجتماعی مؤثر واقع می‌شوند؛ این عوامل عبارت‌اند از: میزان احساس بی‌عدالتی، میزان احساس ناامنی، میزان مشارکت اجتماعی، میزان خانواده‌گرایی، شدت باورهای دینی، شدت باورهای اخلاقی. در واقع، رسانه‌های جمعی می‌توانند از طریق تحکیم یا تضعیف این عوامل شش‌گانه، بر نظم اجتماعی مؤثر واقع شوند. در یک نگاه، اگر چه رسانه‌های جمعی، خود تحت تأثیر ساختارهای اجتماعی، سیاسی، اقتصادی و فرهنگی جامعه هستند، ولی به صورتی مشخص، از طریق این عوامل نقش مهمی در جامعه ایفا می‌کنند. تفاوت مقاله حاضر با تحقیقات پیشین در این است که این مقاله چهار متغیر متفاوت از تحقیقات پیشین، شامل: جامعه‌پذیری، قانونمندی، تعهد به هنجارهای شهری و امنیت اجتماعی، برگرفته از پیوست فرهنگی شورای عالی انقلاب فرهنگی درباره نظم اجتماعی را در ارتباط با شبکه‌های اجتماعی مورد مطالعه قرار خواهد داد.

مفاهیم نظری

شبکه‌های اجتماعی. ساختاری اجتماعی است و از گره‌هایی، که عموماً فردی یا سازمانی هستند، تشکیل شده است که توسط یک یا چند نوع خاص از وابستگی، مانند ایده‌ها و تبادلات مالی، دوست‌ها، خویشاوندی، لینک‌های وب، سرایت بیماری‌ها (اپیدمولوژی) به هم متصل هستند (شهابی، ۱۳۹۱). در این تحقیق، شبکه‌های اجتماعی شامل تلگرام، اینستاگرام و فیسبوک مد نظر است.

نظم اجتماعی. وضعیتی اجتماعی، حاصل بجا آوردن مجموعه‌ای از ضوابط و قوانین و ساز و کارها و عرف‌های اجتماعی که باعث انسجام جامعه و هماهنگی میان کُنشگران اجتماعی می‌شود (ریتزر، ۱۳۷۴). در این مقاله، منظور از نظم اجتماعی به طور عمده، نظم انسجامی است و معرف گونه‌ای از نظم است که در آن، با حفظ تفاوت‌ها و تمایزها، نوعی انسجام و همبستگی جمعی برای دستیابی به اهداف مشترک، بر پایه خرد جمعی و همکاری بین افراد در فضایی عقلانی و منطقی

شکل می‌گیرد، در حالی که در شکل دیگر نظم اجتماعی، یعنی نظم انتظامی، تأکید بر قدرت و حاکمیت است و گونه‌ای از نظم که از طریق اعمال زور از سوی نهادهای سیاسی به وجود می‌آید. همچنین برای سنجش میزان نظم اجتماعی در این تحقیق ابعاد جامعه‌پذیری، قانونمندی، تعهد به هنجارهای شهری و امنیت اجتماعی مورد سنجش قرار گرفته‌اند.

مبانی نظری

مک‌کوایل (McQuail) معتقد است، پیدا کردن بینش دربارهٔ اوضاع و احوال دیگران، همدلی اجتماعی، همذات‌پنداری با دیگران، کسب احساس تعلق، یافتن مبنایی برای گفت‌وگو، تعامل اجتماعی، پر کردن جای یک همراه واقعی در زندگی، کمک به اجرای نقش‌های اجتماعی و توانا ساختن فرد به ایجاد پیوند با خانواده، دوستان و جامعه، از خدماتی است که رسانه‌ها ارائه می‌دهند و از آن طریق می‌توانند همبستگی اجتماعی را تحکیم کنند (مک‌کوایل، ۱۳۸۲: ۱۱۲). به این ترتیب، رسانه‌های ارتباط جمعی از طریق کاهش انزوای اجتماعی و تقویت احساس مشترک با اعضای جامعه، موجب نوعی احساس تعلق می‌شوند، به طوری که هویت جامعه‌ای در رأس سایر هویت‌ها قرار می‌گیرند، در نتیجه تعهد عمومی تقویت می‌شود و این نیز به دنبال خود افزایش اعتماد اجتماعی در جامعه را در پی دارد. (چلبی، ۱۳۷۵: ۱۴۰)

نظریهٔ لاسول در مورد کارکرد رسانه‌ها. سال ۱۹۴۸ در مقاله‌ای تحت عنوان "ساخت و کارکرد ارتباطات در جامعه برای پیام" سه نقش مشخص را تعریف می‌کند:

۱. نظارت (حراست) بر محیط (نقش خبری)؛
۲. ایجاد و توسعه همبستگی‌های اجتماعی افراد (نقش راهنمایی)؛
۳. انتقال میراث فرهنگی (نقش آموزشی)؛

چارلز رایت نقش سرگرمی را به این نقش‌ها اضافه کرد.

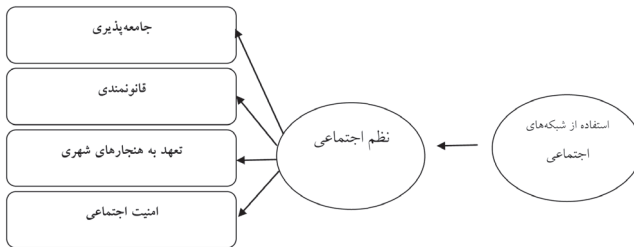
نظریه استفاده و رضایت‌مندی (Uses and gratification Theory) ضمن فعال انگاشتن مخاطب، بر نیازها و انگیزه‌های وی، در استفاده از رسانه‌ها تأکید می‌کند و بر آن است که ارزش‌ها، علایق و نقش اجتماعی مخاطبان مهم است و مردم بر اساس این عوامل آنچه را می‌خواهند ببینند و بشنوند، انتخاب می‌کنند (مک‌کوایل، ۱۳۸۲). فرض اصلی این نظریه این است که مخاطبان، کم و بیش به صورت فعال، به دنبال محتوایی هستند که بیشترین رضایت را برای آنان فراهم سازد. میزان این رضایت بستگی به نیازها و علایق فرد دارد.

نظریهٔ امنیت اجتماعی بوزان و ویور. امنیت اجتماعی از نظر بوزان به حفظ مجموعه ویژگی‌هایی ارجاع دارد که بر مبنای آن خودشان را عضو یک گروه اجتماعی قلمداد می‌کنند یا به بیان دیگر،

مربوط به جنبه‌هایی از زندگی فرد می‌شود که هویت اجتماعی او را سامان می‌بخشند. یعنی حوزه‌ای از حیات اجتماعی که فرد خود را به ضمیر ما متعلق و منتسب می‌داند و در برابر آن احساس تعهد و تکلیف می‌کند. حال هر عامل و پدیده‌ای که باعث اختلال در احساس تعلق و پیوستگی اعضای گروه شود، در واقع هویت گروه را به مخاطره انداخته و تهدیدی برای امنیت اجتماع محسوب می‌شود. بدین جهت است که بوزان مفهوم ارگانیک‌کی امنیت اجتماعی را هویت دانسته و امنیت اجتماعی را مترادف امنیت هویتی تلقی کرده است. (نویدینا، ۱۳۸۲: ۶۵)

ویور، رویکرد پنج بُعدی بوزان به امنیت را رد و به جای آن، تنها دو صورت امنیت، یعنی امنیت دولت و امنیت اجتماعی را مطرح می‌کند. وی «امنیت اجتماعی را توانایی جامعه برای حفظ ویژگی‌های اساسی‌اش تحت شرایط تغییر و تهدیدات واقعی و محتمل تعریف می‌کند.» (غفاری، ۱۳۹۰: ۱۲۲). او بر ارتباط نزدیک میان هویت، جامعه و امنیت تأکید دارد و خاطرنشان می‌کند که جامعه امنیت هویتش را جست‌وجو می‌کند. به طوری که باید قادر به حل اختلالات هویتی باشد و اعضای آن نمی‌توانند نسبت به چیزهایی که هویتشان را تهدید می‌کند، احساس مسئولیت نداشته و آنها را تنها به دولت واگذار کنند. جامعه در این تعریف بیشتر شامل مجموعه‌ای از افرادی می‌شود که در یک سرزمین تحت حاکمیت یک دولت — ملت زندگی می‌کنند.

مدل مفهومی تحقیق

شکل ۱. مدل مفهومی تحقیق

روش‌شناسی تحقیق

تحقیق حاضر از نظر هدف، کاربردی، از نظر ماهیت و روش، کمی و از نظر شیوه گردآوری اطلاعات، پیمایشی است، که در کنار روش پیمایشی از روش اسنادی و کتابخانه‌ای نیز برای مرور مبانی و پیشینه استفاده شد. جامعه پژوهش حاضر، شامل کلیه شهروندان بالای ۱۸ سال در شهر اردبیل بود، که مطابق با آخرین سرشماری نفوس تعداد آنها ۱۱۵ هزار نفر است. برای انتخاب نمونه از فرمول کوکران استفاده شده است، با بهره از روش خوشه‌ای چندمرحله‌ای، ۳۸۴ نفر به عنوان

نمونه انتخاب شدند.

برای جمع آوری اطلاعات، در این پژوهش از پرسشنامه محقق ساخته ۳۶ سوالی استفاده شد. پرسشنامه مذکور دارای اعتبار صوری و مورد تأیید استاد راهنما و متخصصان علوم اجتماعی بود. این پرسشنامه در اختیار ۳۰ نفر از پاسخگویان قرار گرفت و با استفاده از آزمون آلفای کرونباخ، پایایی آن سنجیده شد، سپس گویه‌هایی که پایایی بالایی داشتند در پرسشنامه اصلی گنجانده و گویه‌هایی که از پایایی پایینی برخوردار بودند از روند تحقیق حذف شدند. در ادامه پرسشنامه اصلی در اختیار پاسخگویان قرار گرفت و داده‌های به دست آمده با استفاده از نرم افزار SPSS تحلیل شد.

یافته‌های تحقیق

یافته‌های تحقیق نشان‌دهنده این مطلب است که سن ۱۹/۲۷ درصد (۷۴ نفر) از اعضای نمونه زیر ۲۰ سال است، در حالی که ۳۹/۳۲ درصد افراد ۲۱ تا ۳۰ سال، ۳۳/۳۳ درصد افراد ۳۱ تا ۴۰ ساله هستند؛ لذا بیشتر افراد نمونه را، افراد بین ۲۱-۳۰ سال تشکیل می‌دهند. همچنین توصیف فراوانی پاسخگویان بر اساس جنسیت، نشان می‌دهد که ۵۰ درصد (۱۹۲ نفر) پاسخگویان مرد و ۵۰ درصد (۱۹۲ نفر) دیگر زن هستند. توزیع فراوانی پاسخگویان بر اساس تحصیلات نشان می‌دهد که ۱۶/۴ درصد از اعضای نمونه تحصیلات زیر دیپلم، ۲۱/۷ درصد دیپلم و ۶۱/۹ درصد دارای تحصیلات لیسانس و بالاتر هستند؛ لذا کمترین فراوانی مربوط به تحصیلات زیر دیپلم است و بیشترین تعداد پاسخگویان را افراد با تحصیلات لیسانس و بالاتر تشکیل می‌دهند. توصیف فراوانی پاسخگویان، بر اساس درآمد خانوار حاکی از آن است که درآمد خانوار ۳۷/۷ درصد (۱۴۵ نفر) از افراد نمونه تا ۱ میلیون تومان و درآمد خانوار ۴۸/۶۹ درصد (۱۸۷ نفر) از آنها ۱ الی ۲ میلیون تومان است.

آماره توصیفی عدم استفاده از شبکه‌های اجتماعی نشان می‌دهد، ۴۸ درصد (۷۲ نفر) از پاسخگویان به دلیل علاقه نداشتن از شبکه‌های اجتماعی استفاده نمی‌کنند، ۹/۴۵ درصد (۱۴ نفر) از پاسخگویان به دلیل نداشتن وقت و ۲۸/۳۷ درصد (۴۲ نفر) نداشتن امکانات را دلیل عدم استفاده از شبکه‌های اجتماعی بیان کردند.

در بخش آماره توصیفی نوع شبکه‌های اجتماعی مورد استفاده کاربران در شهر اردبیل، آمار پاسخ‌دهندگان نشان می‌دهد، ۳۰/۰۸ درصد (۷۱ نفر) از پاسخگویان از شبکه اجتماعی تلگرام، ۲۷/۱۲ درصد (۶۴ نفر) از شبکه اجتماعی فیسبوک و ۲/۱۸ درصد (۵ نفر) از پاسخگویان از شبکه‌های اجتماعی لاین استفاده کردند، که کمترین میزان استفاده مربوط به شبکه لاین است.

زمان استفاده ۲۷/۱۲ درصد (۶۴ نفر) از پاسخگویان، بین ۲-۴ ساعت و ۱۶/۱ درصد (۳۸ نفر) بیش از ۴ ساعت در روز از شبکه‌های اجتماعی است. همچنین در این میان ۳۶/۰۱ درصد (۸۵ نفر) از پاسخگویان بین ساعت ۲۰-۲۴ و ۲۰/۳۴ درصد (۴۸ نفر) از پاسخگویان بین ساعت ۸-۱۲ صبح از شبکه‌های اجتماعی استفاده کردند.

در بخش انگیزه استفاده از شبکه‌های اجتماعی نیز ۳۰/۰۸ درصد (۷۱ نفر) از پاسخگویان انگیزه خود را سرگرمی و اوقات فراغت و ۱۸/۲۲ درصد (۴۳ نفر) از پاسخگویان انگیزه خود را آموزش بیان کردند، که کمترین فراوانی است.

جدول ۱. آماره مربوط ابعاد نظم اجتماعی

متغیر	تعداد پاسخگویان	میانگین	انحراف معیار	واریانس	چولگی
جامعه‌پذیری	۳۸۴	۳/۶۶۶	۰/۵۰۳	۰/۲۵۴	-۰/۴۵۱
قانونمندی	۳۸۴	۳/۹۹۷	۰/۶۱۱	۰/۳۷۴	-۰/۳۸۴
تعهد به هنجارهای شهری	۳۸۴	۳/۰۶۴	۰/۴۳۷	۰/۱۹۱	-۰/۳۸۶
امنیت اجتماعی	۳۸۴	۲/۸۹۶	۰/۴۱۰	۰/۱۶۹	-۰/۲۹۲

یافته‌های جدول ۱ نشان می‌دهد که تحلیل آماره‌های توصیفی هریک از عوامل مرتبط با "نظم اجتماعی" بر اساس میانگین طیف به دست آمده، سطح متوسطی را برای هریک از متغیرهای مورد ارزیابی نشان می‌دهد. نتایج توصیفی، در کنار وضعیت میانگین اختصاص یافته برای هریک از عوامل، در جدول ۱ نمایش داده شده است. بیشترین میانگین مربوط به بُعد قانونمندی ($3/99 \pm 0/61$) و کمترین میزان مربوط به بُعد امنیت اجتماعی ($2/89 \pm 0/41$) بود.

در این بخش، پیش از انجام آزمون‌های آماری و به دلیل پیش فرض جهت استفاده یا عدم استفاده از آزمون‌های پارامتریک از آزمون کولموگروف اسمیرنف استفاده شد. بر این اساس، ابزار مورد استفاده در این پژوهش مورد بررسی قرار گرفت که نتایج آن در جدول ۲ قابل مشاهده است.

جدول ۲. آماره‌های آزمون کولموگروف - اسمیرنف جهت نرمال بودن توزیع داده‌ها

ردیف	معیارهای پرسشنامه	آماره‌ها	
		Z	P
۱	نظم اجتماعی	۱/۰۲	۰/۱۱۷
۲	جامعه‌پذیری	۱/۰۶	۰/۱۴۷
۳	قانونمندی	۰/۸۶۷	۰/۴۱۲
۴	تعهد به هنجارهای شهری	۰/۷۵۴	۰/۵۱۴
۵	امنیت اجتماعی	۰/۹۰۴	۰/۴۷۳

طبق نتایج جدول ۲ و با توجه به اینکه سطح معناداری خطای آزمون برای سطح اطمینان ۰/۹۵ بیش از ۰/۰۵ است، می‌توان گفت که توزیع متغیرهای تحقیق نرمال است و می‌توان جهت تحلیل فرضیات از آزمون‌های پارامتریک استفاده کرد. در تحقیق حاضر چون متغیرهای جامعه‌پذیری، قانونمندی، تعهد به هنجارهای شهری و امنیت اجتماعی نرمال و شبکه اجتماعی از نوع داده‌های رتبه‌ای و اسمی هستند برای آزمون فرضیه‌ها از ضریب همبستگی اسپیرمن استفاده شده است.

آزمون فرضیه‌های تحقیق

جدول ۳. ارتباط بین استفاده از شبکه‌های اجتماعی با متغیرهای تحقیق

استفاده از شبکه‌های اجتماعی			متغیرها
تعداد	سطح معناداری	ضریب همبستگی اسپیرمن	
۲۳۶	۰/۰۰۱	۰/۳۷۵	نظم اجتماعی
۲۳۶	۰/۰۲۷	۰/۲۵۲	جامعه‌پذیری
۲۳۶	۰/۰۰۰	۰/۴۵۲	قانونمندی
۲۳۶	۰/۰۰۱	۰/۳۰۵	تعهد به هنجارهای شهری
۲۳۶	۰/۰۴۱	۰/۱۸۹	امنیت اجتماعی

جدول ۳ ضریب همبستگی. بین میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی با جامعه‌پذیری، در میان شهروندان ($r=0/252$) است و سطح معناداری ($P=0/027$) نشان می‌دهد که بین این دو متغیر همبستگی معناداری وجود دارد، همچنین مثبت بودن این ضریب، نشان می‌دهد تغییر در جهت افزایش یک متغیر همراه با افزایش متغیر دیگر است؛ لذا با افزایش میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی متغیر جامعه‌پذیری هم در میان شهروندان افزایش یافته است. از این رو، فرضیه صفر رد و فرضیه تحقیق تأیید می‌شود. به عبارت دیگر بین استفاده از شبکه‌های اجتماعی با جامعه‌پذیری در میان شهروندان شهر اردبیل، رابطه معناداری وجود دارد.

در فرضیه دوم طبق جدول ۳، ضریب همبستگی بین میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی با قانونمندی ($r=0/452$) است و سطح معناداری ($P=0/000$) نشان می‌دهد که بین این دو متغیر همبستگی معناداری وجود دارد و همچنین مثبت بودن این ضریب، نشان می‌دهد تغییر در جهت افزایش یک متغیر همراه با افزایش متغیر دیگر است؛ لذا با افزایش میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی متغیر قانونمندی نیز افزایش یافته است. از این رو، فرضیه صفر رد و فرضیه تحقیق تأیید

می‌شود. به عبارت دیگر بین استفاده از شبکه‌های اجتماعی با قانونمندی شهروندان شهر اردبیل رابطه معناداری وجود دارد.

در جدول ۳ میزان همبستگی استفاده از شبکه‌های اجتماعی با تعهد به هنجارهای شهری ($r=0/305$) و سطح معناداری ($P=0/001$) نشان می‌دهد بین این دو متغیر همبستگی معناداری وجود دارد. همچنین مثبت بودن این ضریب، نشانگر تغییر در جهت افزایش یک متغیر همراه با افزایش متغیر دیگر است، لذا با افزایش میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی متغیر تعهد به هنجارهای شهری نیز افزایش یافته است. از این رو، فرضیه صفر رد، و فرضیه تحقیق تأیید می‌شود. به عبارت دیگر بین استفاده از شبکه‌های اجتماعی با تعهد به هنجارهای شهری شهر اردبیل، رابطه معناداری وجود دارد.

در فرضیه چهارم طبق جدول ۳ ضریب همبستگی بین میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی با امنیت اجتماعی ($r=0/189$) و سطح معناداری ($P=0/041$) است که نشان می‌دهد بین این دو متغیر همبستگی معناداری وجود دارد، همچنین مثبت بودن این ضریب نشانگر تغییر در جهت افزایش یک متغیر همراه با افزایش متغیر دیگر است؛ لذا با افزایش میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی متغیر امنیت اجتماعی افزایش یافته است. از این رو، فرضیه صفر رد و فرضیه تحقیق تأیید می‌شود. به عبارت دیگر بین استفاده از شبکه‌های اجتماعی با امنیت اجتماعی شهر اردبیل، رابطه معناداری وجود دارد.

جدول ۴. نتایج رگرسیون متغیر مستقل مربوط به نظم اجتماعی شهروندان

نتیجه فرض	Sig	T	ضریب رگرسیون	B	متغیرها
-	0/235	1/022	-	0/271	مقدار ثابت
تأیید	0/001	4/621	0/256	0/291	جامعه‌پذیری
تأیید	0/000	5/351	0/447	0/471	قانونمندی
تأیید	0/003	4/281	0/305	0/362	تعهد به هنجارهای شهری
تأیید	0/014	3/24	0/174	0/194	امنیت اجتماعی
0/843					ضریب تبیین (R^2)

در جدول ۴، رگرسیون چندگانه نتایج حاصل از رگرسیون عوامل نظم اجتماعی شهروندان، که تحت تأثیر استفاده از شبکه اجتماعی است، نشان داده شد. با توجه به ضریب تعیین به دست آمده، متغیرهای این تحقیق می‌توانند ۸۴/۰٪ از تغییرات متغیر وابسته را توضیح دهند.

بحث و نتیجه گیری

فرایند رسانه‌ای شدن، انسان معاصر را از یک سو در چارچوب‌های تجربی همسان قرار داده است؛ از سوی دیگر، در همین فضا اشکال تازه‌ای از پاره شدن‌ها و پراکندگی‌ها به چشم می‌خورد. بنابراین، در پایان می‌توان گفت شبکه‌های اجتماعی نوین، به مثابه بستر امر اجتماعی، آکنده از "فرصت و تهدید" هستند.

جهان شبکه‌ای شده، قلمرو ارتباطات اجتماعی را گسترش داده و دنیای اجتماعی، انسان شبکه‌ای را از خصلت تک‌ساحتی به حالت چندهسته‌ای تبدیل کرده است. رسانه‌های نوین می‌توانند با ظرفیت‌سازی بسترهای امر اجتماعی، نوعی فرصت‌سازی هم در بافت هویت‌سازی و تدبیرکنندگی و هم در نقش‌سازی فعال باشند.

یافته‌های تحقیق نشان داد بین میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی با نظم اجتماعی در میان شهروندان اردبیل، رابطه معناداری وجود دارد. همچنین نشان داد که چهار متغیر جامعه‌پذیری، قانونمندی، تعهد به هنجارهای شهری و امنیت اجتماعی، با نظم اجتماعی رابطه معناداری دارند، این متغیرها می‌توانند بر ثبات یا ناپایداری نظم اجتماعی تأثیر بگذارند به این ترتیب، می‌توان گفت که شبکه‌های اجتماعی قادرند از طریق جامعه‌پذیری، قانونمندی، تعهد به هنجارهای شهری و امنیت اجتماعی، کاهش میزان احساس بی‌عدالتی و ناامنی در افراد، تقویت میزان مشارکت اجتماعی آنان، تقویت باورهای اخلاقی افراد، موجب پابندی بیشتر آنها به قانون، رعایت حقوق سایر شهروندان، اعتماد به دیگران و پرهیز از اعمال خشونت نسبت به دیگران شوند؛ در نهایت، بر افزایش میزان گرایش به نظم اجتماعی در جامعه تأثیرگذار باشند.

بر اساس یافته‌های این پژوهش بین میزان استفاده از شبکه‌های اجتماعی با نظم اجتماعی شهروندان شهر اردبیل، رابطه معناداری وجود دارد. نتایج تحقیق حاضر با نتایج تحقیق لیبی (۱۳۹۱) همخوانی دارد. تحقیق وی نشان داد که استفاده از رسانه‌های جمعی با نظم اجتماعی رابطه معناداری دارد. نتایج تحقیق عباسی و همکاران (۱۳۹۴) با نتایج این تحقیق همسو است. پژوهش ایشان نشان داد، در گروهی که فعال در شبکه‌های اجتماعی هستند، نظم اجتماعی وجود دارد، بنابراین می‌توان گفت که شبکه‌های اجتماعی، عامل مؤثری در نظم و امنیت اجتماعی هستند. بر این مبنا نتایج تحقیق حاضر، مؤید نظریه مک‌کوایل، درباره نقش رسانه‌ها در جهت تحکیم همبستگی اجتماعی است.

همچنین نتایج تحقیق حاضر با نتایج تحقیق عبداللهی و مروت (۱۳۸۴) همخوانی دارد. آنان در پژوهش خود بر این باورند که رسانه‌های جمعی از طریق ایجاد همبستگی بین آحاد جامعه، بر شکل‌گیری نظم اجتماعی مؤثر واقع می‌شوند. یافته‌های تحقیق همخوان با نظریه کارکردهای رسانه‌ای لاسول است؛ زیرا از نظر لاسول، یکی از کارکردهای رسانه‌ها حفظ یکپارچگی و انسجام است.

نتیجه فرضیه‌های فرعی، بیانگر این است که بین استفاده از شبکه‌های اجتماعی با ابعاد مختلف نظم اجتماعی شهروندان شهر اردبیل، رابطه معناداری وجود دارد، که با نتایج پژوهش‌های ربانی (۱۳۸۸)، بیات (۱۳۸۳) و میرک‌ها و همکاران (۲۰۱۳) همسو است.

نتایج تحقیق حاضر با یافته‌های تحقیق جعفری و پرستار (۱۳۹۵) نیز همخوانی دارد. تحقیق آنها نشان می‌دهد که بین استفاده از شبکه‌های اجتماعی و احساس امنیت اجتماعی، امنیت جانی و امنیت مالی دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی واحد اردبیل رابطه معناداری وجود دارد، نتایج تحقیق حاضر نیز نشان داد که بین استفاده از شبکه‌های اجتماعی با احساس امنیت اجتماعی رابطه مثبت و معناداری وجود دارد.

از نظر بوزان، امنیت اجتماعی، به حفظ مجموع ویژگی‌هایی ارجاع دارد که بر مبنای آن افراد خودشان را عضو یک گروه اجتماعی قلمداد می‌کنند، یا به بیان دیگر معطوف به جنبه‌هایی از زندگی فرد می‌شود که هویت گروهی را سامان می‌بخشد. بوزان بحث خود را با بیان ارگانیک‌ی نهفته در این تئوری، آغاز می‌کند و معتقد است امنیت اجتماعی به مقابله با خطراتی می‌پردازد، که به صورت نیروهای بالقوه یا بالفعل، هویت افراد جامعه را تهدید می‌کنند. نتایج تحقیق مؤید نظریه امنیت اجتماعی بوزان و ویور است.

در پایان بر اساس یافته‌های این پژوهش پیشنهاد می‌شود: مدیران شهری نسبت به تبلیغات و معرفی معایب استفاده از شبکه‌های اجتماعی و همچنین فرهنگ‌سازی استفاده از شبکه‌های اجتماعی و ... در خصوص جامعه‌پذیری شهروندان تلاش کنند. همچنین، شناخت حق و حقوق شهروندی و آموزش قانونمندی آنان، در اولویت کاری مسئولان شهری قرار گیرد. مطابق فرضیه سوم، بین استفاده از شبکه‌های اجتماعی با تعهد به هنجارهای شهری شهر اردبیل رابطه معناداری وجود دارد، لذا پیشنهاد می‌شود شهروندان به تعهد به هنجارهای شهری بیشتر توجه کرده و در جهت تعهد به هنجارهای شهری از طریق مشاوران شهری و علوم اجتماعی تدابیر مناسب دیده شود. در نهایت مطابق فرضیه چهارم، بین استفاده از شبکه‌های اجتماعی با امنیت اجتماعی شهر اردبیل، رابطه معناداری وجود دارد، لذا پیشنهاد می‌شود جهت تبلیغ و آشنایی هرچه بیشتر مردم با شبکه‌های اجتماعی صدا و سیما و دیگر متولیان امور فرهنگی برنامه‌هایی جهت آموزش سواد رسانه‌ای تدوین کنند.

منابع

- اسلامی، مروارید (۱۳۹۱)، "بررسی شبکه‌های اجتماعی و تأثیرات آنها بر ابعاد مختلف زندگی، نخستین کنگره ملی فضای مجازی و آسیب‌های اجتماعی نوپدید"، وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، تهران.
- بیات، فریبرز (۱۳۸۳)، "اخلاق و نظم اجتماعی پایدار"، مجموعه مقالات اولین همایش ملی طرح مسائل جامعه‌شناسی ایران، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران.

- بیرو، آلن (۱۳۶۷)، فرهنگ علوم اجتماعی، ترجمه دکتر باقر ساخوانی، کیهان، چاپ اول، تهران.
- پوررضا کریم‌سرا، ناصر (۱۳۹۳)، "تأثیر رسانه بر شبکه‌های اجتماعی و کنش اجتماعی در ایران"، فصلنامه رسانه و فرهنگ، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، سال چهارم، شماره دوم.
- تاجیک، محمدرضا (۱۳۸۸)، ایران در چشم انداز ۱۴۰۰، مؤسسه تحقیقات علوم انسانی، تهران.
- جعفری، علی و طاهر پرستار (۱۳۹۵)، "بررسی رابطه بین استفاده از شبکه‌های اجتماعی با احساس امنیت در بین دانشجویان"، فصلنامه دانش اجتماعی اردیبل، شماره ۹، دوره سوم.
- چلبی، مسعود (۱۳۷۵)، جامعه‌شناسی نظم، نشر نی، تهران.
- ربانی، رسول (۱۳۸۸)، "بررسی موانع فرهنگی-اجتماعی توسعه با تأکید بر خاص‌گرایی"، فصلنامه جامعه‌شناسی کاربردی، دانشگاه اصفهان.
- ربیعی، علی و فرشته محمدزاده (۱۳۹۲)، "آسیب‌شناسی فضای مجازی، بررسی تأثیر استفاده از اینترنت بر انزوای اجتماعی دانشجویان"، فصلنامه راهبرد اجتماعی فرهنگی، دوره ۲، شماره ۶.
- ریترز، جورج (۱۳۷۴)، نظریه جامعه‌شناسی در دوران معاصر، ترجمه محسن ثلاثی، انتشارات علمی، تهران.
- شهابی، محمود و قدسی بیات (۱۳۹۱)، "شبکه‌های اجتماعی مجازی و کاربران جوان، از تداوم زندگی واقعی تا تجربه جهان وطنی" مجلس و راهبرد، دوره ۱۹، شماره ۶۶.
- عباسی، زینب، زهرا بهرامی و حبیب‌الله بهرامی (۱۳۹۴)، تأثیر شبکه‌های اجتماعی مجازی بر نظم اجتماعی، همایش ملی سبک زندگی، نظم و امنیت.
- عبداللهی، محمد و برزو مروت (۱۳۸۴)، "هویت جمعی غالب در بین دانشجویان دانشگاه‌های شهرسندج"، فصلنامه علوم اجتماعی.
- علیخانی، حسین (۱۳۸۳)، پیامدهای منفی پنهان محیط اجتماعی متوسطه شهر اصفهان و ارائه راه‌کارهایی برای کاهش پیامدهای منفی، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، برنامه‌ریزی درسی، دانشگاه تربیت مدرس تهران.
- غفاری، غلامرضا (۱۳۹۰)، سرمایه اجتماعی و امنیت انتظامی، چاپ اول، انتشارات جامعه‌شناسان، تهران.
- کلمن، جیمز (۱۳۷۷)، بنیادهای نظریه اجتماعی، ترجمه منوچهر صبوری کاشانی، نشر نی، تهران.
- گیبیز، جان آر و بوریمر (۱۳۸۱)، سیاست پست مدرنیته، ترجمه انصار منصوری، گام نو، تهران.
- گیدنز، آنتونی (۱۳۸۳)، پیامدهای مدرنیته، ترجمه محسن ثلاثی، مرکز، تهران.
- لبیسی، محمدمهدی (۱۳۹۱)، "رسانه‌های جمعی و نظم اجتماعی (مطالعه تطبیقی شهرهای تهران، لندن و بمبئی)"، فصلنامه پژوهش‌های ارتباطی، سال نوزدهم، شماره ۲.
- مک‌کوایل، دنیس (۱۳۸۲)، درآمدی بر نظریه‌های ارتباطات جمعی، ترجمه پرویز اجلالی، نشر مرکز مطالعات و تحقیقات رسانه‌ها، تهران.
- نویدنیا، منیژه (۱۳۸۲)، "درآمدی بر امنیت اجتماعی" فصلنامه مطالعات راهبردی، سال ششم، شماره ۱۹.

Henderson, K. A. , Ainsworth, B. E. (2000), "The connection between social support and womens physical activity involvement: The cultural activity participation study", *women in sport and physical Activity Journal*, 139.

Shah, D. (1998), Civic Enganement, Interpersonal Trust and Television Use, *Political Sociology*, Vol. 19, No. 3.